

DOĞU AKDENİZ ENERJİ KEŞİFLERİNİN TÜRKİYE’NİN EKONOMİK GÜVENLİĞİNE ETKİSİ

Yusuf Girayalp ATAN | [0000-0003-0340-0133](mailto:girayatan@gmail.com) | girayatan@gmail.com
Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, İstanbul, Türkiye

Öz

Çalışma, Doğu Akdeniz’deki enerji keşiflerinin Türkiye’nin ekonomik güvenliği üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. Son yıllarda bölgede keşfedilen zengin hidrokarbon rezervleri, Türkiye’nin enerji arz güvenliğini sağlaması, dışa bağımlılığını azaltması ve sürdürülebilir ekonomik büyüme hedeflerine ulaşması açısından stratejik fırsatlar sunmaktadır. Araştırma kapsamında Türkiye’nin enerji politikaları, bölgesel ve küresel ölçekte yürüttüğü uluslararası iş birlikleri, enerji arz stratejileri ve Doğu Akdeniz’in jeopolitik dinamikleri birlikte ele alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış; literatür taraması, enerji sektörüne ait verilerin değerlendirilmesi ve karşılaştırmalı analizler yoluyla çok boyutlu bir inceleme yapılmıştır. Türkiye’nin enerji ithalatına olan bağımlılığının azaltılması, enerji maliyetlerinin düşürülmesi ve cari açık üzerindeki baskının hafifletilmesi gibi etkiler araştırmanın ekonomik güvenlik boyutunu oluştururken; bölgesel enerji merkezi olma hedefi doğrultusunda jeopolitik güç dengelerine etkiler de değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, Doğu Akdeniz’in jeopolitik hassasiyeti, deniz yetki alanları ve münhasır ekonomik bölge (MEB) anlaşmazlıkları, enerji kaynaklarının etkin kullanımını zorlaştırmaktadır. Siyasi ve diplomatik gerilimler, enerji projelerinin sürdürülebilirliğini tehdit eden başlıca faktörlerdir. Sonuç olarak, Türkiye’nin bu kaynaklardan azami faydayı sağlayabilmesi için enerji politikalarını çeşitlendirmesi, uluslararası iş birliklerini artırması ve jeopolitik riskleri stratejik bir bakışla yönetmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Enerji güvenliği, ekonomik güvenlik, Doğu Akdeniz, Enerji politikası, Türkiye

Atıf Bilgisi

Atan, Yusuf Girayalp. “Doğu Akdeniz Enerji Keşiflerinin Türkiye’nin Ekonomik Güvenliğine Etkisi”. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), s.181-204.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15662340>

Geliş Tarihi	21.04.2025
Kabul Tarihi	11.06.2025
Yayın Tarihi	30.06.2025
Yazar Katkı Oranı	
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Etik Kurul İzni	Etik kurul izni gerektirmemektedir.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	contact.alfarabi@iksad.org.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Senet - Atıf 4.0 Uluslararası - Creative Commons

THE IMPACT OF EASTERN MEDITERRANEAN ENERGY DISCOVERIES ON TÜRKİYE'S ECONOMIC SECURITY

Yusuf Girayalp ATAN | [0000-0003-0340-0133](https://orcid.org/0000-0003-0340-0133) | girayatan@gmail.com

Marmara University, Social Science Institute, International Relations, Istanbul, Türkiye

Abstract

This study analyzes the impact of energy discoveries in the Eastern Mediterranean on Türkiye's economic security. The rich hydrocarbon reserves discovered in the region in recent years present strategic opportunities for Türkiye to ensure energy supply security, reduce external dependency, and achieve its sustainable economic growth objectives. Within the scope of the research, Türkiye's energy policies, its international cooperation efforts on both regional and global scales, energy supply strategies, and the geopolitical dynamics of the Eastern Mediterranean are examined together. Both qualitative and quantitative research methods were employed in the study; a multidimensional analysis was conducted through literature review, evaluation of energy sector data, and comparative assessments. While the reduction of Türkiye's dependence on energy imports, lower energy costs, and the easing of pressure on the current account balance form the economic security dimension of the research, the effects on geopolitical power balances are also assessed in line with Türkiye's goal of becoming a regional energy hub. However, the geopolitical sensitivity of the Eastern Mediterranean, along with disputes over maritime jurisdiction areas and exclusive economic zones (EEZ), complicate the effective utilization of energy resources. Political and diplomatic tensions are among the main factors threatening the sustainability of energy projects. In conclusion, for Türkiye to fully benefit from these resources, it must diversify its energy policies, strengthen international cooperation, and manage geopolitical risks through a strategic approach.

Keywords: Energy security, economic security, Eastern Mediterranean, energy policy, Türkiye

Citation

Atan, Yusuf Girayalp. "The Impact of Eastern Mediterranean Energy Discoveries on Türkiye's Economic Security". *Al-Farabi International Journal of Social Sciences*, 10(1), s.181-204.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15662340>

Date of Submission	21.04.2025
Date of Acceptance	11.06.2025
Date of Publication	30.06.2025
Author Contribution	
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Ethics Committee Permission	Ethics committee approval is not required
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	contact.alfarabi@ihsad.org.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 . Senet - Atif 4.0 Uluslararası - Creative Commons

Giriş

Doğu Akdeniz, büyük enerji rezervlerinin keşfiyle küresel enerji haritasında jeopolitik bir odak noktası haline gelmiştir. Bölgede bulunan doğal gaz ve petrol yatakları, sadece bölge ülkeleri için değil, aynı zamanda Avrupa ve dünya enerji piyasaları için stratejik bir öneme taşınmıştır. Bu keşifler, devletlerin enerji arz güvenliğini artırma potansiyeli taşıırken, aynı zamanda bölgesel güç dengelerini ve jeopolitik dinamikleri de derinden etkilemiştir. Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının etkin ve adil bir şekilde kullanılması, bölge ülkeleri arasındaki güç mücadelesinde kritik bir rol oynamaktadır.

Türkiye, enerji talebini karşılamak ve enerji arz güvenliğini sağlamak amacıyla yıllar içinde çeşitli politikalar geliştirmiştir. 1970'lerden bu yana yaşanan petrol krizleri ve artan enerji ihtiyacı, Türkiye'yi enerji kaynaklarını çeşitlendirme ve yerli enerji kaynaklarını artırma yoluna itmiştir. 2000'li yıllarda enerji sektöründe yapılan reformlar ve yatırımlar, Türkiye'nin enerji politikalarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Doğu Akdeniz'deki enerji keşifleri, Türkiye'nin enerji politikalarında yeni bir dönemin başlangıcını işaret etmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin bölgedeki enerji kaynaklarına erişim ve bu kaynakların kullanımı konusundaki politikaları, ülkenin ekonomik güvenliği için hayati bir öneme sahiptir. Son yıllarda artan enerji rekabeti ve bölgesel kriz dinamikleri, Türkiye'nin enerji güvenliği açısından Doğu Akdeniz'i stratejik bir öncelik haline getirmiştir.

Çalışma, Doğu Akdeniz enerji keşiflerinin Türkiye'nin ekonomik güvenliği üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, çalışmada: Doğu Akdeniz'deki enerji keşiflerinin Türkiye'nin enerji arz güvenliğine etkisi nedir? Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji politikaları, ekonomik güvenliği nasıl etkilemektedir? Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına yönelik bölgesel ve uluslararası işbirlikleri, Türkiye'nin ekonomik güvenliğine ne tür fırsatlar ve tehditler sunmaktadır? Doğu Akdeniz enerji keşifleri Türkiye'nin ekonomik güvenliğini realist ve jeopolitik perspektiflerle nasıl etkilemektedir? Sorularına cevap aranmaktadır. Bu kapsamda çalışmada, Doğu Akdeniz enerji keşiflerinin Türkiye'nin ekonomik güvenliği üzerindeki potansiyel etkileri kapsamlı bir şekilde analiz edilecektir.

Çalışmada, nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılacaktır. Bu yöntem kapsamında akademik literatür, uluslararası enerji raporları (IEA, BP, TPAO, EIA) ve güncel haber kaynakları incelenmiş; ülkelerin enerji potansiyelleri karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmiştir. Literatür taraması, Doğu Akdeniz'deki enerji keşifleri ve Türkiye'nin enerji politikaları üzerine mevcut akademik çalışmaların incelenmesini

içerecektir. Ayrıca, Türkiye'nin enerji arz güvenliği ve ekonomik güvenliği üzerine istatistiksel veriler analiz edilecektir. Bu bağlamda, enerji rezervlerinin miktarı, enerji ithalat ve ihracat verileri, bölgesel işbirlikleri ve uluslararası anlaşmalar gibi çeşitli veri kaynaklarından yararlanılacaktır. Araştırma, Türkiye'nin enerji politikalarının ve Doğu Akdeniz enerji keşiflerinin ekonomik güvenlik üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde değerlendirmek amacıyla yapılacaktır. Bu bağlamda çalışma, nitel araştırma yöntemiyle literatür taramasına ve karşılaştırmalı analizlere dayanmaktadır. Mısır, İsrail ve Türkiye gibi bölgesel aktörlerin enerji rezervleri, dış politika tercihleri ve enerji projeleri ekseninde yapılan bu karşılaştırma, Türkiye'nin ekonomik güvenliğine etkiler açısından değerlendirilmiştir.

Doğu Akdeniz, sahip olduğu zengin hidrokarbon rezervleri ve stratejik konumu nedeniyle son yıllarda uluslararası enerji politikalarının merkezinde yer almaktadır. Bölgede yaşanan keşifler, yalnızca enerji arzı açısından değil, aynı zamanda bölgesel güç dengeleri, deniz yetki alanları ve ekonomik güvenlik bağlamında da önemli etkiler yaratmaktadır. Türkiye, yüksek enerji ithalatı bağımlılığı ve enerji güvenliğini artırma hedefi doğrultusunda Doğu Akdeniz'deki gelişmeleri yakından takip etmekte ve bu alanda çeşitli diplomatik, askeri ve ekonomik politikalar geliştirmektedir. Enerji arz güvenliği, yalnızca ekonomik refah değil, aynı zamanda ulusal güvenliğin sürdürülebilirliği açısından da kritik önemdedir. Bu nedenle Doğu Akdeniz'deki enerji keşiflerinin Türkiye'nin ekonomik güvenliği üzerindeki etkisinin kapsamlı şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda çalışma, Doğu Akdeniz'de keşfedilen enerji kaynaklarının Türkiye'nin ekonomik güvenliği üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Temel araştırma sorusu ise şudur:

“Doğu Akdeniz'deki enerji keşifleri, Türkiye'nin ekonomik güvenliğini realist ve jeopolitik yaklaşımlar çerçevesinde nasıl etkilemektedir?”

1. Kavramsal Çerçeve

Güvenlik, bireylerin ve toplumun hukuki ve sosyal düzen içinde, tehdit ve korkudan uzak şekilde yaşamlarını sürdürebilmesi olarak tanımlanır. Bu yönüyle güvenlik, toplumsal istikrarın temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. (TDK)

Güvenlik, tarih boyunca bireylerin ve devletlerin karşılaştığı tehditlere karşı bir korunma ihtiyacı olarak şekillenmiştir. Modern güvenlik anlayışı yalnızca askeri

tehditlerle sınırlı kalmayıp ekonomik, enerji, çevresel ve siyasi alanları da kapsamaktadır. Bu bağlamda, ekonomik güvenlik; devletin ekonomik kapasitesini, dış şoklara karşı dayanıklılığını ve kalkınma sürecini sürdürebilme yeteneğini ifade eder. Türkiye açısından ise enerji arz güvenliği, ekonomik güvenliğin vazgeçilmez bir bileşeni haline gelmiştir. Özellikle enerji ithalatına yüksek derecede bağımlı olan Türkiye için, Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynakları bu bağımlılığı azaltma ve ekonomik istikrarı pekiştirme potansiyeli taşımaktadır. (Baylis, 2008: 72).

Güvenlik, farklı disiplinler tarafından askeri, ekonomik, siyasi ve çevresel boyutlarıyla ele alınmaktadır. Bu çalışmada ise güvenlik, özellikle enerji arzı ve ekonomik istikrar arasındaki ilişki bağlamında değerlendirilmekte; Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının Türkiye'nin ekonomik güvenliği üzerindeki etkisine odaklanılmaktadır (DPT, 2011:5).

Güvenlik, günümüzde yalnızca askeri tehditlerle sınırlı olmayan; siyasi istikrar, ekonomik direnç ve enerji arzı gibi çok yönlü unsurları içeren kapsamlı bir kavram haline gelmiştir. Bu çalışma, söz konusu çok boyutlu güvenlik anlayışı içinde özellikle ekonomik ve enerji güvenliği bileşenlerine odaklanmaktadır (Buzan, 1983: 215).

Klasik realist yaklaşımda, ulusal güvenliğin korunması gerektiğinde savaş dâhil tüm araçlar meşru görülür; devletin bekası her şeyin önünde gelir. Bu bakış açısına göre, enerji gibi stratejik kaynakların kontrolü, güvenlik politikalarının ayrılmaz bir parçasıdır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji politikaları da bu doğrultuda, ulusal güvenliğin ekonomik boyutuyla doğrudan ilişkilidir (Bozdağlıoğlu, 2012: 133). Bu teorisyenlere göre devletin bekası dolayısıyla güvenliği her şeyden önemlidir. Bu açıdan bakıldığında devletin bekasını tehlikeye atacak barıştan da savaştan da kaçınılmamaktadır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki NAVTEX ilanları, Oruç Reis ve Barbaros Hayreddin Paşa gemileriyle yürüttüğü sismik araştırmalar, enerji filusunun güçlendirilmesi ve donanmanın bölgede aktif hale getirilmesi; realist kuramın öngördüğü güç temelli dış politika anlayışının pratik yansımalarıdır.

Neorealist yaklaşıma göre, sadece ulusal güvenliğin sağlanması yeterli değildir; devletlerin güvenliği, uluslararası sistemdeki istikrarla birlikte düşünülmelidir (Waltz, 1979). Bu görüşe göre devletler, mutlak güç kazanımından ziyade, güvenliklerini garanti altına alma amacı güderler. Bu bağlamda Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de izlediği enerji politikaları, yalnızca ulusal değil, bölgesel güvenliğe de katkı sağlama potansiyeli taşımaktadır. Bölgedeki iş birlikleri ya da gerilimler, yalnızca Türkiye'nin değil, tüm bölge ülkelerinin ekonomik ve enerji güvenliğini doğrudan etkilemektedir. (Bozdağlıoğlu, 2012: 134). Bu açıdan bakıldığında güç ulaşmak istenen nihai bir hedef

olmak yerine güvenliği sağlamak için bir araç hâline gelmektedir. Ancak burada aktarılan genellikle askeri güç olmaktadır. Ancak uluslararası politik ekonomi çerçevesinden bakıldığında diğer güç unsurları askeri güç unsuruyla birlikte düşünülmelidir. Bu bakımdan askeri güvenlik ile diğer güvenlik unsurları da birbirleriyle doğrudan ilişkili olmaktadır.

Neorealist düşünürlerden Waltz ve Glaser gibi isimler, güvenliğin yalnızca askeri boyutta ele alınamayacağını; ekonomik kapasitenin güçlü bir ordu ve ulusal savunma için vazgeçilmez olduğunu belirtir. Bu çerçevede ekonomik güvenlik, ulusal güvenliğin maddi temeli olarak değerlendirilir. Türkiye'nin enerji kaynaklarına erişim konusunda attığı adımlar da bu yaklaşımla örtüşmektedir; çünkü enerji güvenliği, ekonomik istikrarı sağlayarak savunma ve dış politika kapasitesini dolaylı biçimde güçlendirmektedir (Glaser, 2010: 21). Neorealist yaklaşıma göre, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına erişim çabası yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda bir güvenlik meselesidir. Enerji, askeri kapasiteyi ve ulusal egemenliği destekleyen stratejik bir araç olarak değerlendirilmekte; bu nedenle Türkiye'nin Mavi Vatan doktrini ve NAVTEX ilanları gibi uygulamaları realist güvenlik anlayışına doğrudan karşılık gelmektedir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarını korumaya dönük çabaları, enerji alanlarında fiili varlık göstermesi ve bölgesel dengeyi yeniden şekillendirme arzusu; uluslararası sistemdeki güç dağılımına göre hareket eden neorealist aktör refleksini yansıtmaktadır.

Liberal kuram ise güvenliği devlet merkezli değil, birey merkezli ele alır. Bu yaklaşımda temel hedef, bireylerin refahı, özgürlükleri ve güvenliğidir. Enerji arz güvenliğinin bireylerin günlük yaşamını, istihdamı ve sosyal refahı doğrudan etkilediği göz önüne alındığında, Doğu Akdeniz enerji kaynaklarının etkin ve sürdürülebilir kullanımı, yalnızca makroekonomik düzeyde değil, mikro düzeyde de güvenliğe katkı sunmaktadır (Aktan, 1995: 4)

Uluslararası ilişkiler disiplini, devletlerin vatandaşlarını güvenlik ve refah içinde tutma çabalarını inceleyen çok boyutlu bir alandır. Bu bağlamda güvenlik, yalnızca askeri tehditlerin bertaraf edilmesiyle sınırlı olmayıp, ekonomik kapasitenin sürdürülebilirliğiyle de doğrudan ilişkilidir. Ekonomik güvenliği zayıf olan devletlerin, askeri güvenliği sağlamakta da zorlandığı görülmektedir; çünkü savunma harcamaları, askeri personel istihdamı ve teknolojik modernizasyon gibi unsurlar ekonomik istikrara bağlıdır. Dolayısıyla ekonomik güvenlik, askeri güvenliğin ön koşulu ve destekleyici unsuru olarak değerlendirilmelidir. Türkiye örneğinde, enerji arz güvenliği bu ilişkinin

merkezinde yer almakta; özellikle Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları, ekonomik güvenliğin stratejik bir bileşeni olarak önem kazanmaktadır.

ABD Başkanı Donald Trump'ın "Ekonomik güvenlik ulusal güveniktir" ifadesi (The White House, 2017), modern güvenlik anlayışında ekonomik faktörlerin önemini açıkça ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, yalnızca savunma politikaları değil, dış ticaret, enerji arzı ve makroekonomik istikrar gibi unsurların da güvenliğin bir parçası olduğunu vurgular. Benzer şekilde, 2015 ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde de ekonomi, güvenlik ve refah arasındaki ilişkiye defalarca dikkat çekilmiştir (NSS, 2015). OECD'ye göre ekonomik güvenlik; yeterli gelir düzeyinin sağlanması, istihdamın korunması ve kaynaklara erişimin garanti altına alınmasıyla ilgilidir (OECD, 2004: 13). Bu tanım, devletin ekonomik istikrarı sağlaması kadar bireylerin de temel yaşam koşullarını sürdürülebilir şekilde karşılayabilmesini içerir. Hacker (2010) ise ekonomik güvenliği, gelir veya varlıktaki her türlü azalmayı önlemeye yönelik önlemler ve giderleri artıran faaliyetler bütünü olarak tanımlar. Daha mikro düzeyde ise Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC), ekonomik güvenliği; bireylerin temel ihtiyaçlarını —gıda, barınma, sağlık ve eğitim gibi— sürdürülebilir ve onurlu biçimde karşılayabilme kapasitesi olarak açıklar (ICRC, 2015). Bu tanım, özellikle sosyal güvenlik altyapısına erişimle ilişkilidir ve birey merkezli bir güvenlik anlayışına işaret eder. Birleşmiş Milletler (2021), ekonomik güvenliği bireylerin kendi geleceklerini planlayabilmeleri ve sosyal bağlantılarını güçlendirebilmeleri açısından toplumsal refahın temel taşı olarak değerlendirmektedir. Standing (2004) da ekonomik güvenliği, sağlık, eğitim, barınma ve çalışma güvenliği gibi sosyal altyapılara erişim üzerinden tanımlar. Bown (2024) ise ekonomik güvenliği, bir ülkenin ani ekonomik şoklara karşı dayanıklılığı olarak tanımlamakta; özellikle tedarik zincirlerinin esnekliği, üretimin coğrafi çeşitliliği ve belirsizliklere karşı hazırlıklı olma kapasitesini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, sadece bireysel değil, sistemsel düzeyde ekonomik güvenliğe işaret etmektedir.

Tüm bu tanımlar, ekonomik güvenliğin temel insani ihtiyaçlara erişimle doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Ancak günümüz koşullarında bu ihtiyaçların karşılanabilmesi büyük ölçüde enerjiye bağlıdır. Gıda üretimi, sağlık hizmetleri ve altyapı sistemleri enerjiye dayalı olduğu için enerji arzının güvenliği, ekonomik güvenliğin sürdürülebilirliği açısından kritik rol oynamaktadır. Bununla birlikte, enerji güvenliğinin tanımı konusunda uluslararası bir uzlaş bulunmamaktadır. En genel haliyle enerji güvenliği; enerjiye sürekli, istikrarlı ve ekonomik erişim olarak ifade edilir (Energy Charter Secretariat, 2015: 10). Ancak bu kavram, ithalatçı ülkelerde arz güvenliği, ihracatçı ülkelerde ise talep güvenliği olarak farklı önceliklerle ele

alınmaktadır. Türkiye gibi enerji ithalatına yüksek düzeyde bağımlı ülkelerde, Doğu Akdeniz gibi alternatif enerji kaynaklarının stratejik değeri de bu bağlamda öne çıkmaktadır. (Energy Charter Secretariat, 2015: 10). Enerji güvenliği yalnızca enerji ithalatçısı ülkeleri değil, aynı zamanda ihracatçı ve transit konumundaki ülkeleri de doğrudan ilgilendiren çok boyutlu bir kavramdır. Enerji ithalatına bağımlı ülkeler açısından enerji arzının sürekliliği, ekonomik istikrar ve ulusal güvenliğin temel bileşenlerinden biridir. Bu nedenle kaynak çeşitliliği, fiziksel erişilebilirlik ve uygun maliyet gibi unsurlar, bu ülkelerin enerji stratejilerinin merkezinde yer alır. Enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve verimlilik politikaları, arz kesintisi riskini azaltarak dışa bağımlılığı kontrol altına almaya katkı sunar.

Enerji ihracatçısı ülkeler içinse istikrarlı ve sürdürülebilir ihracat gelirleri, ekonomik büyümenin ve dış ticaret dengesinin sürdürülmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bu ülkelerde fiyat istikrarı, altyapı yatırımları ve küresel piyasalara erişim, rekabet avantajı yaratırken, uzun vadeli enerji stratejileri ekonomik güvenliği pekiştirir. İç talebin artışına bağlı olarak enerji dengelemesi, uzun vadeli arz planlaması ve altyapı dayanıklılığı da önem kazanmaktadır.

Transit ülkeler ise enerji koridorlarının güvenliği açısından stratejik bir rol üstlenir. Bu ülkelerdeki siyasi istikrar, teknik altyapının güvenliği ve dış müdahalelere karşı dayanıklılık, enerji akışının kesintisiz sürdürülebilmesi için belirleyicidir. Türkiye gibi hem enerji ithalatçısı hem de transit ülke konumundaki devletler açısından, Doğu Akdeniz'deki kaynakların güvenli ve istikrarlı şekilde değerlendirilmesi, enerji güvenliğiyle birlikte ekonomik ve jeopolitik istikrar açısından da kritik bir rol oynamaktadır.

Doğu Akdeniz, hem enerji arz eden hem de enerjiye talep duyan ülkeler arasında bir geçiş noktası olması nedeniyle jeopolitik açıdan stratejik bir konumdadır. Son yıllarda bölgede keşfedilen hidrokarbon rezervleri, bu önemi daha da artırmıştır. Enerji kaynaklarının jeopolitik değerini analiz edebilmek için bölgeyi klasik jeopolitik teoriler çerçevesinde değerlendirmek anlamlıdır.

Halford Mackinder, 20. yüzyıl başlarında geliştirdiği Kara Hâkimiyet Teorisi'nde, Asya, Avrupa ve Afrika'dan oluşan "dünya adası"nın kalbini "Heartland" olarak tanımlamıştır. Ona göre, "Doğu Avrupa'ya hükmeden, Heartland'a hâkim olur; Heartland'a hâkim olan, dünya adasını kontrol eder; dünya adasını kontrol eden ise dünyaya hükmeder" (Mackinder, 1904; 1919).

Doğu Akdeniz, bu kuramda Heartland'ın çevresinde yer alan "Rimland" kuşağında konumlanmaktadır. Bölge, enerji kaynakları, deniz ticareti yolları ve askeri geçiş rotaları açısından kritik bir alan olarak değerlendirilmektedir. Mackinder'in teorisi ışığında, Doğu Akdeniz üzerindeki kontrol mücadelesi, enerji kaynaklarının ekonomik ve jeopolitik değerini artırmakta; Türkiye gibi bölgesel aktörler için enerji güvenliği ile ulusal güvenlik arasında doğrudan bir bağ kurmaktadır.

Nicholas Spykman, Mackinder'in Heartland odaklı yaklaşımına karşı çıkarak, küresel hâkimiyetin Rimland bölgesine egemen olmakla mümkün olduğunu savunmuştur. Ona göre, "Rimland'a hükmeden, Avrasya'yı; Avrasya'ya hükmeden ise dünyayı kontrol eder" (Spykman, 1944).

Bu bağlamda Doğu Akdeniz, Rimland kuşağının kilit bir parçası olarak hem kara hem deniz gücünün kesiştiği bir noktada yer almaktadır. Spykman'ın teorisi, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına erişim çabalarının yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda stratejik bir güvenlik sorunu olarak görülmesini sağlar. ABD'nin bölgedeki askeri varlığı, Rusya'nın Suriye üzerinden kurduğu etki ve Çin'in enerji diplomasisi, bu coğrafyada jeopolitik rekabetin küresel ölçekte şekillendiğini göstermektedir (Üçtepe, 2021: 252). Spykman'ın Rimland teorisi ışığında Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de etkinlik kazanma çabaları, küresel dengeyi doğrudan etkileyen bir stratejik hamle olarak yorumlanabilir. ABD'nin askeri üsleri, Rusya'nın Suriye'deki varlığı ve Türkiye'nin Libya ile yaptığı deniz yetki alanı anlaşması, bu teori bağlamında Rimland'daki güç mücadelesinin birer göstergesidir. Bu çerçevede Doğu Akdeniz'in enerji kaynakları açısından stratejik konumu, Türkiye'yi jeopolitik düzlemde daha agresif ve proaktif bir dış politika benimsemeye yöneltmiştir. Türkiye'nin İsrail, Yunanistan ve Mısır gibi aktörlerle yaşadığı enerji eksenli gerilim, klasik jeopolitik rekabetin güncel bir tezahürüdür.

2. Doğu Akdeniz'de Enerji Keşifleri

Doğu Akdeniz olarak adlandırılan bölge Slovenya, Arnavutluk, Hırvatistan, İtalya, Bosna-Hersek, Lübnan, Karadağ, Filistin, Yunanistan, Suriye, İsrail, Mısır, Libya, Türkiye ve Tunus kıyılarıyla çevrili bir alan olarak ifade edilebilir (Yaycı, 2012: 2)

Doğu Akdeniz'e kıyısı bulunan ülkelere bakıldığında İtalya, Bosna Hersek, Slovenya, Hırvatistan, Arnavutluk, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Filistin, İsrail, Karadağ, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Lübnan, Malta, Libya, Mısır, Suriye, Tunus, Türkiye ve Yunanistan görülmektedir (Özgen, 2013: 103-104)

Doğu Akdeniz havzasındaki enerji yatakları üzerine ilk çalışmalar, 1960 yılında İsrail tarafından başlatılmıştır. Ancak, bölgedeki ilk büyük keşif, 2003 yılında Shell şirketi tarafından Mısır karasularında gerçekleştirilmiştir (Gürel ve arkadaşları, 2013) 42 milyar metreküp olarak tahmin edilen bu doğal gaz yatağının keşfi, bölgedeki diğer ülkelerin dikkatini çekmiş ve Doğu Akdeniz havzasında sınırı olan ülkelerin hidrokarbon arama ve tarama faaliyetlerini hızlandırmalarına neden olmuştur. Daha sonraki dönemlerde, bölgenin hidrokarbon rezervlerinin tahmin edilenden çok daha büyük olduğunu fark eden bölgeye sınırı olmayan ülkeler ve uluslararası şirketler de bölge ülkeleriyle temasa geçerek hidrokarbon arama çalışmalarına katılmış ve birçok bölgede önemli keşifler yapmışlardır (Karagöl ve arkadaşları, 2016: 57-58).

Son dönemde bölgeye olan ilginin artmasındaki diğer önemli bir etken, Doğu Akdeniz havzasında bulunan ve bölgedeki güç dengeleri ile jeopolitiği derinden etkileme potansiyeline sahip olan hidrokarbon yataklarıdır. Yapılan güncel araştırmalar, Doğu Akdeniz havzasındaki toplam enerji rezervlerinin (petrol, doğal gaz ve sıvı doğal gaz) yaklaşık 30 milyar varil petrole eşdeğer olduğunu ve bu rezervlerin piyasa değerinin yaklaşık 1,5 trilyon dolar olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, mevcut teknolojilerle bu rezervlerin ne kadarının çıkarılabileceği ve hangi bölgelerdeki hidrokarbon yataklarında sondaj yapılmasının ticari olarak kârlı olacağı konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır (Karagöl ve arkadaşları, 2016: 56).

2010 yılında USGS'in yayımladığı verilere göre, Levant Havzası'ndaki tahmini doğal gaz rezervi 122 trilyon kübik feet (yaklaşık 3,45 trilyon metreküp), petrol rezervi ise 1,7 milyar varil olarak tahmin edilmektedir (USGS: 2010).

Mısır'ın Akdeniz kıyısının yaklaşık 190 km kuzeyinde Zohr Sahası'nda 850 milyar metre küplük doğal gaz keşfi de Doğu Akdeniz'deki en büyük doğal gaz sahası olarak kabul edilmektedir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) bölgesinde yer alan Afrodit sahasında 2011 yılında keşfedilen 198 milyar metreküp seviyesindeki doğal gaz rezervi keşfi yine Doğu Akdeniz bölgesinde tespit edilen önemli rezervler arasında yer almaktadır. Diğer taraftan Filistin'in Gazze Marine sahasında 2000 yılında keşfedilen 28,3 milyar metreküplük doğal gaz rezervi (Yorulmaz, 2019: 81) İsrail'in Gazze politikasını belirleyen önemli bir etken olarak görülebilir. Tüm bu keşfedilen enerji rezervleri birlikte düşünüldüğü zaman yeni keşfedilen rezervlerle birlikte bölge, enerji nakil rotası olmanın yanı sıra enerji kaynağı olma niteliği de kazanmıştır.

Doğu Akdeniz'e bir bütün olarak bakıldığında Doğu Akdeniz'de, özellikle enerji rezervleri açısından 1,7 milyar varil petrol ve 3,5 trilyon metreküp doğal gaz rezervi bulunmaktadır. Bu nedenle Doğu Akdeniz, bölgesel ve küresel güçlerin ciddi rekabet

içinde olduğu ve birçok uluslararası şirketin faaliyet gösterdiği bir bölge konumundadır (Semin, 2023).

3. Türkiye'nin Enerji Politikaları ve Stratejileri

Türkiye'nin enerji politikalarındaki temel hedefler incelendiğinde, öncelikli olarak arz-talep planlamasının yapılması öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda, enerji arz güvenliğinin sağlanabilmesi için kısa vadede enerji tedarikçi çeşitliliğinin artırılması planlanmaktadır. Enerji arz çeşitlendirmesiyle, belirli bir enerji kaynağına bağımlı kalmadan enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması ve bu alana yapılan yatırımların çoğaltılmasıyla fosil yakıtlara olan bağımlılığın azaltılması amaçlanmaktadır. Ayrıca, enerji verimliliğini artırmak için binalarda yalıtımın geliştirilmesi gibi çeşitli teşvikler ve çalışmalar yapılmakta, enerji tüketimi ve israfının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Enerji altyapısının geliştirilmesi de önemli bir politika olarak görülmektedir. Üretim, iletim ve dağıtım gibi kritik altyapıların güçlendirilmesi, yenilenmesi ve modernize edilmesi yoluyla sektörün daha verimli çalışması sağlanmaya çalışılmaktadır. Buna ek olarak, doğal gaz depolama tesislerinin sayısının artırılması, ülke sınırları içinde karada ve denizde enerji kaynaklarının aranması, çıkarılması ve kullanılması için çalışmalar yapılmaktadır (On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023)

Türkiye'nin enerji arz güvenliğini artırmak ve sürdürülebilir enerji sağlamak amacıyla Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları (YEKA) ihaleleri düzenlemektedir. Bu ihaleler, genellikle büyük ölçekli güneş, rüzgâr ve hidroelektrik enerji projeleri için uygun alanları ve projeleri belirlemek ve yatırımcılara ihaleler yoluyla lisans alma fırsatı sunmak amacıyla yapılmaktadır. Ayrıca, yenilenebilir enerji projelerini teşvik etmek için Yenilenebilir Enerji Kaynak Destek Mekanizması (YEKDEM) devreye alınmıştır. Bu mekanizma kapsamında, elektrik üreten santrallere özel fiyat garantileri verilmiş ve bu projelere belirli bir süre boyunca yüksek alım fiyatları sağlanmıştır. Bunun yanı sıra, Türkiye yenilenebilir enerji üretimini desteklemek için lisanssız elektrik üretimi, yenilenebilir enerji tesisleri için gümrük vergisi muafiyeti, yenilenebilir enerji kaynaklı enerji üretimine öncelikli erişim ve vergi avantajları gibi teşvikler sunmakta ve sunmaya devam etmektedir (T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı).

Türkiye'nin enerji politikaları çerçevesinde attığı diğer önemli bir adım da enerjide merkez ülke olma çalışmalarına odaklanmasıdır. Coğrafi konumu gereği,

Türkiye enerji arz eden ve enerji talep eden ülkeler arasında stratejik bir konumda yer almaktadır. Irak, İran, Azerbaycan, Rusya, Türkmenistan ve Doğu Akdeniz gibi zengin enerji kaynaklarına sahip bölgeler ile Avrupa Birliği gibi enerjide dışa bağımlı ülkeler arasında bulunan Türkiye, yürüttüğü enerji diplomasisi ile birçok enerji sağlayıcısı ve alıcısını bir araya getirerek bir pazar merkezi olma yolunda adımlar atmaktadır (Karagöl ve arkadaşları, 2016: 57-58).

Türkiye'nin enerjide merkez ülke olma adımlarından biri de enerji diplomasisi aracılığıyla tedarikçi çeşitlendirme çalışmalarını yürütmesidir. Türkiye, çok sayıda satıcının yer alacağı bir piyasa oluşturmak amacıyla kapsamlı bir diplomatik ağ kurma çabası içerisinde. Ayrıca, alıcılarla da çeşitli anlaşmalar imzalanmaktadır. Bu çerçevede, Bulgaristan ile 2035 yılına kadar yıllık yaklaşık 1,5 milyar metreküp gaz satışı için bir anlaşma imzalanmış olup, Kuzey Makedonya, Romanya ve Moldova ile de benzer süreçlerin yürütüldüğü açıklanmıştır. Öte yandan, Umman ile yıllık 1,4 milyar metreküplük doğal gaz tedarikini kapsayan 10 yıllık bir anlaşma yapılmıştır. Enerjide merkez ülke olma hedefi doğrultusunda, 2022 yılında Avrupa'dan Orta Asya ve Körfez bölgesine kadar uzanan geniş bir coğrafyada 15 ülke ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Yüksel, 2023).

Türkiye'nin enerji politikalarının en önemli unsurlarından biri, enerji arz güvenliğini artırmak ve daha bağımsız hareket edebilmek amacıyla karada ve denizde enerji kaynaklarını tespit etmek, çıkarmak ve kullanmak üzerine odaklanmıştır. Bu bağlamda, Türkiye son yıllarda denizlerde doğal gaz ve petrol arama ve çıkarma faaliyetlerini hızlandırmıştır. Sismik araştırma ve sondaj gemileri ile kendi arama ve çıkarma çalışmalarını yürüten Türkiye, Karadeniz'de 710 milyar metreküplük doğal gaz keşfetmiş ve bu, enerji arz güvenliğini sağlama konusunda önemli bir adım olmuştur. Karadeniz dışında, önemli enerji rezervlerine sahip olan Doğu Akdeniz'de de arama faaliyetleri devam etmekte olup, Türkiye denizlerdeki enerji filosunu genişletme çalışmalarını sürdürmektedir (Al, 2024: 20)

4. Türkiye'nin enerji tüketimi ve dışa bağımlılık durumu

Sanayileşmenin ve nüfus artışının etkisiyle birlikte Türkiye enerji ihtiyacının karşılanması konusunda yaklaşık %74 seviyesinde dışa bağımlı olmasına karşı (T.C. Dışişleri Bakanlığı) 2022 yılı için Türkiye'nin enerjide dışa bağımlılığı yüzde 67,8'e düşmüştür (T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı).

2022 yılında, toplam birincil enerji arzı 157,8 milyon ton eşdeğer petrol (tep) olarak gerçekleşmiştir. Birincil enerji arzındaki yerlilik oranı, 2021 yılındaki %29,30

seviyesinden 2,92 puan artarak %32,22 seviyesine ulaşmıştır. Bir önceki yıla göre, katı yakıtlar arzı %1,3 oranında artarak 42,0 milyon tep, petrol arzı %2,57 oranında artarak 45,1 milyon tep, doğal gaz arzı %12 oranında azalarak 43,3 milyon tep ve yenilenebilir enerji arzı %8,8 oranında artarak 27,1 milyon tep düzeyinde gerçekleşmiştir. Yenilenebilir kaynaklar açısından değerlendirildiğinde; hidrolik %19,4, rüzgâr %11,2, güneş %12,7, jeotermal %2,5, biyoenerji ve atıklar ise %10,1 oranında artış göstermiştir (T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2023).

Türkiye'nin elektrik enerjisi tüketimi, 2023 yılında bir önceki yıla göre %0,2 azalarak 330,3 TWh, elektrik üretimi ise %0,6 düşerek 326,3 TWh olarak gerçekleşmiştir. Türkiye Ulusal Enerji Planı çalışmasının sonuçlarına göre, elektrik tüketiminin 2025 yılında 380,2 TWh, 2030 yılında 455,3 TWh ve 2035 yılında 510,5 TWh seviyelerine ulaşması beklenmektedir. 2023 yılında elektrik üretimimizin %36,3'ü kömürden, %21,4'ü doğal gazdan, %19,6'sı hidrolik enerjiden, %10,4'ü rüzgârdan, %5,7'si güneşten, %3,4'ü jeotermal enerjiden ve %3,2'si diğer kaynaklardan elde edilmiştir. 2024 yılı Mayıs ayı sonu itibarıyla, Türkiye'nin kurulu gücü 110.341 MW'a ulaşmıştır. Aynı dönemde, kurulu gücümüzün kaynaklara göre dağılımı %29,2 hidrolik enerji, %22,4 doğal gaz, %19,8 kömür, %11,1 rüzgâr, %13,6 güneş, %1,5 jeotermal ve %2,4 diğer kaynaklar şeklindedir. Ayrıca, ülkemizdeki elektrik enerjisi üretim santrali sayısı, 2024 yılı Mayıs ayı sonu itibarıyla 25.825'e (lisanssız santraller dâhil) yükselmiştir. Mevcut santrallerin 763 adedi hidroelektrik, 69 adedi kömür, 367 adedi rüzgâr, 63 adedi jeotermal, 359 adedi doğal gaz, 23.730 adedi güneş ve 474 adedi diğer kaynaklı santrallerdir (T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2024).

Türkiye'nin doğal gaz ithalatına bağımlılığı, 2022 ve 2023 yılının ilk 8 ayında %99'un üzerinde kalmıştır, bu da doğal gaz ithalatının ülkenin dış ticaret açığında önemli bir rol oynadığını göstermektedir. 2023 yılı Ağustos ayı itibarıyla toplam doğal gaz abone sayısı 19,43 milyonu aşmıştır. Doğal gaz, Türkiye'nin toplam nihai enerji tüketiminde petrolün ardından ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye Ulusal Enerji Planı'na göre, 2020 yılında birincil enerji tüketiminde %27,0 olan doğal gaz payının 2025'te %24,2'ye, 2030'da %23,9'a ve 2035'te %22,5'e düşmesi öngörülmektedir. Türkiye'de son yıllardaki doğal gaz tüketim verilerine göre, en yüksek tüketim 2021 yılında 59,8 bcm ile gerçekleşmiştir. 2021'deki %23,3 oranındaki yıllık artışın ardından, 2022 yılında doğal gaz tüketimi 2021 yılına göre %10,6 azalmıştır. EPDK tarafından yayımlanan aylık verilere göre, 2023 yılının ilk 8 ayında doğal gaz tüketimi 2022'nin aynı dönemine kıyasla %7,8 oranında azalmıştır. Bu değişikliklerde yıl boyunca yaşanan iklim koşullarının önemli bir etkisi bulunmaktadır. (TSKB, 2023: 13-14).

5. Doğu Akdeniz Enerji Keşiflerinin Türkiye'nin Ekonomik Güvenliğine Etkisi

Doğu Akdeniz'deki enerji keşifleri, Türkiye'nin ekonomik güvenliği açısından önemli katkılar sağlaması beklenmektedir. Bölgedeki doğal gaz ve petrol rezervlerinin keşfi, Türkiye'nin enerji kaynaklarını çeşitlendirme ve dışa bağımlılığı azaltma çabalarına önemli bir destek sunabilir. Türkiye, enerji tüketiminin büyük bir kısmını ithal ettiği için, bölgedeki keşifler ülkenin enerji maliyetlerini düşürme ve enerji arz güvenliğini artırma potansiyeline sahiptir. Özellikle, Doğu Akdeniz'deki enerji rezervlerinin çıkarılması, işletilmesi ve olası yeni keşiflerle birlikte ihracatı Türkiye'nin enerji ithalat faturasını azaltarak ve ihracat gelirlerini artırarak cari açığını azaltabilir ve ödemeler dengesine olumlu katkı sağlayabilir. Enerji ithalatının azalması, döviz rezervlerinin korunmasına yardımcı olurken, olası ihracat durumu döviz gelirlerini artırıcı etki oluştururken ülkenin ekonomik istikrarını da güçlendirme potansiyeli de vardır. Ayrıca, enerji keşiflerinin Türkiye'nin enerji ihtiyacını karşılamada oynayacağı rol, enerji arzında kesintilere karşı daha dirençli bir yapı oluşturmaya olanak tanıyabilir.

Enerji keşiflerinin aynı zamanda Türkiye'nin bölgesel enerji merkezi olma hedefini destekleme etkisi de olabilir. Türkiye'nin coğrafi konumu, enerji kaynaklarının Avrupa'ya taşınmasında stratejik bir geçiş noktası olarak önemli bir avantaj sunmaktadır. Bu bağlamda, Doğu Akdeniz'deki enerji rezervlerinin uluslararası piyasalara taşınmasında Türkiye'nin üstleneceği rol, ülkenin enerji transit ülke olma potansiyelini artırmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası enerji piyasalarındaki etkisini ve ekonomik gücünü pekiştirebilir. Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının keşfi ve işletilmesi, Türkiye'deki enerji sektörü yatırımlarını da teşvik edebilir. Enerji sektörüne yapılacak yatırımlar, ekonomik büyüme ve istihdam oluşturma açısından önemli fırsatlar sunar. Ayrıca, enerji sektöründeki teknolojik yenilikler ve altyapı gelişmeleri, diğer sektörlerde de pozitif yansımalarla neden olurken Türkiye'nin genel ekonomik performansını güçlendirecektir (Özgen, 2013: 103-104).

Doğu Akdeniz'deki enerji keşifleri, Türkiye'nin ekonomik büyümesi ve kalkınması üzerinde önemli etkiler yaratma potansiyeline sahiptir. Bu etkiler, Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH), yatırım, istihdam ve genel ekonomik yapı gibi çeşitli alanlarda kendini gösterecektir.

Enerji keşiflerinin çıkarılması ve işletilmeye başlanmasıyla birlikte, Türkiye'nin GSYİH'sında önemli artışlar olabilir. Enerji sektörünün büyümesi, Türkiye'nin ekonomik faaliyetlerinde genişleme sağlayacak ve bu durum, genel ekonomik büyümeye katkı sunabilir. Doğal gaz ve petrol üretimindeki artış, enerji sektöründe doğrudan gelir artışı sağlar ve bu gelir, Türkiye'nin ekonomik performansını olumlu

yönde etkileyebilir. Ayrıca, enerji sektöründeki gelişmelerin diğer sektörlerle olan yansımaları da dolaylı olarak GSYİH'ı artıracaktır.

Doğu Akdeniz'deki enerji rezervlerinin keşfi ve işletilmesi, hem yerli hem de yabancı yatırımcılar için de cazip fırsatlar sunacaktır. Enerji sektörüne yapılan yatırımlar, altyapı projeleri, enerji tesisleri ve teknolojik yenilikler gibi çeşitli alanlarda büyük yatırımların önünü açar. Bu yatırımlar, ülkenin ekonomik büyümesini destekleyecek ve enerji sektöründe modernizasyonu teşvik eder. Ayrıca, enerji keşiflerinin sağladığı güvenlik ve istikrar, genel yatırım ortamını iyileştirerek diğer sektörlerle de olumlu yansır. Enerji keşiflerinin işletilmeye başlanmasıyla birlikte, enerji sektöründe önemli istihdam fırsatları oluşabilir. Bu durum, yeni iş imkânları oluşturarak işsizlik oranının düşmesine ve ekonomik kalkınmanın tabana yayılmasına katkı sağlayabilir. Enerji sektörü, mühendislik, inşaat, lojistik ve hizmetler gibi çeşitli alanlarda işgücü talebini artırır. Ayrıca, enerji sektöründeki gelişmeler, eğitim ve beceri geliştirme programlarını teşvik ederek, işgücünün niteliklerini artıracaktır.

Doğu Akdeniz'deki enerji keşiflerinin çıkarılması ve işletilmesi, Türkiye'nin genel ekonomik yapısını olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Enerji arz güvenliğinin sağlanması, ekonomik istikrarı artırırken Türkiye'nin dışa bağımlılığını azaltacaktır. Enerji maliyetlerinin düşmesi, üretim maliyetlerini azaltarak, sanayi ve hizmet sektörlerinde küresel rekabet gücünü artırır. Bu durum, Türkiye'nin ihracat potansiyelini de olumlu yönde etkilerken dış ticaret dengesinin iyileşmesi yönünde olumlu katkı sağlar.

Doğu Akdeniz'deki keşiflerin çıkarılması işletilmesi ve olası ihracatı Türkiye'nin ödemeler bilançosunda iyileşme sağlarken döviz ihtiyacını da azaltacaktır. Bu durum özellikle finansal güvenliği artırırken döviz kuru şoklarının da önüne geçilmesini sağlar. Diğer taraftan üretimin en önemli girdisi olması sebebiyle enerji arz güvenliğinin artırılması üretim güvenliğini de artırıcı bir etki oluşturabilir.

Doğu Akdeniz'deki keşifler ithalatı azaltırken dövizin yurt içinde kalmasını sağlar ve bu durum Ar-Ge yatırımlarının artmasına yol açar. Artan Ar-Ge yatırımları savunma sanayinden uzay sanayine sağlık sektöründen tarım sektörüne geniş yelpazede Ar-Ge yatırımlarını artırırken yüksek teknolojili ve yüksek katma değerli üretimlerin artmasına yol açabilir. Çünkü Solow büyüme modeline göre düşünülecek olursa ithal edilmeyen enerji kadar tasarruf artarken sermaye birikimi de artmış olacaktır. Böylece ekonomik büyüme hızlanırken beraberinde tasarrufların da yeniden artması ve artan tasarrufların yeni Ar-Ge yatırımlarına yönlendirilmesi imkânı oluşacaktır. Doğu Akdeniz'deki enerji keşifleri, Türkiye'nin stratejik avantajlarını güçlendirme potansiyeline sahiptir. Coğrafi konumu, enerji transit yolları ve bölgesel işbirlikleri açısından Türkiye'ye önemli fırsatlar sunmaktadır. Türkiye, Avrupa ile Asya arasında stratejik bir geçiş noktasıdır. Doğu Akdeniz'deki enerji rezervlerinin

uluslararası piyasalara taşınmasında Türkiye'nin üstleneceği rol, ülkenin enerji transit ülkesi olma potansiyelini artıracaktır. Bu durum, Türkiye'yi bölgesel enerji piyasalarında önemli bir oyuncu haline getirecek ve enerji ticaretinden elde edilecek gelirleri artıracaktır. Enerji keşifleri, bölgesel işbirliklerini teşvik edecek ve diplomatik ilişkileri güçlendirecektir. Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının işletilmesi ve taşınması konusunda komşu ülkelerle işbirliği yapılması, bölgesel istikrar ve güvenlik açısından da önemlidir. Bu işbirlikleri, Türkiye'nin uluslararası arenadaki konumunu pekiştirecek ve diplomatik avantajlar sağlayacaktır (Karagöl ve arkadaşları, 2016: 57-58).

Enerji keşifleri, Türkiye'ye enerji politikalarında daha fazla esneklik sağlayacaktır. Enerji arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi, ülkenin enerji stratejilerini daha esnek ve dinamik hale getirecek, küresel enerji piyasalarındaki dalgalanmalara karşı daha dirençli bir yapı oluşturacaktır. Enerji bağımsızlığı ve stratejik avantajlar, Türkiye'nin ekonomik ve politik gücünü artıracaktır. Enerji kaynaklarının etkin kullanımı ve yönetimi, ülkenin ekonomik kalkınmasını destekleyecek ve uluslararası alanda daha güçlü bir konum elde etmesini sağlayacaktır.

7. Zorluklar ve Riskler

Doğu Akdeniz, zengin enerji rezervleriyle dikkat çeken bir bölge olup, bu durum enerji rekabetini ve jeopolitik gerilimleri beraberinde getirmektedir. Türkiye, bu bölgedeki enerji keşifleri ve rezervlerin işletilmesi konusunda önemli fırsatlar yakalarken, aynı zamanda çeşitli jeopolitik risklerle de karşı karşıya kalmaktadır.

Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları, bölgedeki ülkeler arasında yoğun bir rekabeti tetiklemektedir. İsrail, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Mısır ve Yunanistan gibi ülkeler, enerji kaynaklarının keşfi ve işletilmesi konusunda aktif bir şekilde çalışmalar yürütmektedir. Bu ülkeler, enerji kaynaklarının paylaşımı ve enerji nakil hatlarının güzergâhları konusunda birbirleriyle ve Türkiye ile çeşitli anlaşmazlıklar yaşamaktadır.

Türkiye, bölgedeki enerji rekabetinde önemli bir oyuncu olarak yer almak istemekte ve kendi kıta sahanlığı ile münhasır ekonomik bölgesindeki haklarını korumak için mücadele etmektedir. Ancak, Türkiye'nin bu talepleri, özellikle Yunanistan ve GKRY tarafından uluslararası platformlarda sıkça itiraz edilmektedir. Bu durum, bölgedeki enerji rekabetini ve jeopolitik gerilimleri artırmaktadır. Diğer taraftan ise bölgedeki enerji rekabeti, Yunanistan, GKRY, İsrail ve Mısır gibi ülkeler arasında stratejik ittifakların kurulmasına yol açmıştır. Bu ülkeler, enerji kaynaklarının

paylaşımı ve enerji güvenliği konularında ortak hareket etmektedir. Türkiye, bu ittifakların dışında bırakılmaya çalışılmakta ve bölgesel izolasyona maruz bırakılmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin bölgedeki enerji politikalarını ve diplomatik ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Doğu Akdeniz'deki enerji rekabeti bağlamında, Türkiye'yi bölgesel enerji denkleminde izole etme çabalarından biri de EastMed projesidir. Bu proje, İsrail, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Yunanistan tarafından ABD'nin desteğiyle başlatılmıştır. EastMed projesi, Doğu Akdeniz'deki doğal gaz rezervlerinin Avrupa'ya taşınmasını amaçlayarak Türkiye'yi baypas etmeyi hedeflemektedir. Ancak, ABD'nin projeye olan desteğini geri çekmesiyle birlikte, EastMed projesi rafa kaldırılmıştır. Bu durum, bölgedeki enerji politikalarının dinamiklerini ve Türkiye'nin jeopolitik stratejilerini yeniden şekillendirmiştir (Akpınar, 2022).

Doğu Akdeniz'de yaşanan bir diğer jeopolitik risk ise deniz yetki alanları ve hukuki anlaşmazlıklardır. Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları, uluslararası hukukun ve deniz hukukunun önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Türkiye, kendi kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesindeki haklarını savunurken, Yunanistan ve GKRY gibi ülkelerle hukuki anlaşmazlıklar yaşamaktadır. Bu anlaşmazlıklar, deniz sınırlarının belirlenmesi ve enerji kaynaklarının paylaşımı konusunda ciddi gerilimlere yol açmaktadır.

Türkiye ise Doğu Akdeniz'deki haklarını korumak amacıyla Kasım 2019'da Libya ile deniz yetki alanları anlaşması imzalamıştır (Resmi Gazete, 2019). Bu anlaşma, Türkiye'ye Doğu Akdeniz'deki boru hattının geçeceği deniz sınırları üzerinde egemenlik sağlamıştır.

Doğu Akdeniz'deki keşiflerin ardından bölgedeki jeopolitik risklerin bir diğeri de askeri ve diplomatik gerilimler olarak görülebilir. Türkiye, Yavuz sondaj gemisinin Kıbrıs açıklarında gerçekleştireceği faaliyetler için yeni bir NAVTEX (Denizcilere Duyuru) ilan etmiştir (Arslan, 2020). Buna karşılık Yunanistan, Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin sorumluluk sahasında bulunan bölgede iki NAVTEX (Denizcilere Duyuru) ilan etmiştir (Özer, 2020).

Doğu Akdeniz'deki enerji rekabeti, zaman zaman askeri ve diplomatik gerilimleri de beraberinde getirmektedir. Bölgede yapılan enerji arama ve sondaj faaliyetleri, askeri navtex ilanları, donanma varlığı ve tatbikatlar gibi unsurlar, gerilimlerin tırmanmasına neden olmaktadır. Türkiye, bölgedeki haklarını korumak

için askeri gücünü kullanma yoluna gitmekte ve bu durum, bölgedeki diğer ülkelerle olan ilişkilerini daha da zorlaştırmaktadır.

8. Bulgular ve analiz

Türkiye, İsrail ve Mısır'ın Doğu Akdeniz'e dair doğal gaz profilleri ve stratejileri, ülkelerin enerji arz-talep dengelerinin farklı olması nedeniyle ayrıışmaktadır. Türkiye, henüz Doğu Akdeniz'den doğrudan bir pay alamamış olsa da Karadeniz'deki keşfiyle enerji denkleminde elini güçlendirmeye başlamıştır. Kendi gazını üretmeye doğru adım atan Türkiye, bunu başarabildiği ölçüde cari açığını azaltıp enerjide dışa bağımlılığını törpüleyecektir. Öte yandan Doğu Akdeniz'de uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını savunarak potansiyel rezervlere erişmeye çalışmaktadır (Sarıkaya & Öztopal, 2023).

İsrail, Doğu Akdeniz gazının “oyun değıştirici” etkisini en somut yaşayan ülkedir; kısa sürede ithalatçıdan ihracatçıya dönüşmüş, ekonomik kazanç elde etmiş ve enerji bağımsızlığını sağlamıştır. 2022 itibarıyla Leviathan sahasından yapılan üretim 22 milyar m³ düzeyine ulaşırken, 9,5 milyar m³ gaz Mısır ve Ürdün'e ihraç edilmiştir (Trade.gov, 2023; Rabinovitch, 2024). Bu ihracat sayesinde İsrail devleti yalnızca iç enerji maliyetlerini düşürmekle kalmamış, aynı zamanda enerji gelirlerini bir varlık fonu yoluyla ekonomisine kanalize etmiştir.

Mısır ise 2015'te keşfedilen Zohr sahasıyla üretimini ciddi oranda artırarak 2022 itibarıyla yaklaşık 67 milyar m³ doğal gaz üretmiştir. Bunun yaklaşık 11 milyar m³'ü LNG olarak Avrupa'ya ihraç edilmiştir (S&P Global, 2023). Mısır'ın 2,2 trilyon m³ büyüklüğünde kanıtlanmış doğal gaz rezervi bulunduğu bildirilmiştir (Worldometer, 2017).

Üç ülke arasında yapılan karşılaştırmada Türkiye'nin doğal gazda yüksek ithalat bağımlılığı sebebiyle ekonomik kırılganlık yaşadığı, İsrail ve Mısır'ın ise kendi üretimleriyle enerji arz güvenliğini sağladığı ve enerji ihracatı ile gelir elde ettiği görülmektedir. Türkiye 2021 yılında yaklaşık 59,8 milyar m³ doğal gaz tüketmiş, ancak bunun %99'unu ithal etmiştir (EPDK, 2022). Aynı yıl yerli üretim sadece 0,4 milyar m³ seviyesindedir (Sarıkaya & Öztopal, 2023). Bu tablo Türkiye'nin enerji güvenliğini sağlamak ve cari açığı düşürmek için yeni kaynaklara ve işbirliklerine ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Doğu Akdeniz'deki doğal gaz kaynakları, Türkiye, İsrail ve Mısır'ın ekonomik kalkınma hedeflerini, dış politikalarını ve bölgesel güç dengelerini doğrudan

etkilemektedir. Doğal gaz, üç ülkenin ekonomisinde ithalat faturası veya ihracat geliri olarak önemli yer tutar. Türkiye için doğal gaz zenginliklerinin eksikliği bugüne dek büyük cari açıklar anlamına gelmiş, enerjide dışa akan kaynaklar büyümeyi sınırlamıştır. Ancak Karadeniz keşfi ve olası Doğu Akdeniz işbirlikleri, Türkiye ekonomisine orta vadede milyarlarca dolarlık tasarruf ve yeni yatırım imkânı sağlayabilir (Aslan & Yakışan Mutlu, 2020). İsrail ve Mısır ekonomileri ise gaz sayesinde çift yönlü kazanç sağlamaktadır: İthal yakıta daha az ödeme ve ihracattan gelir. İsrail'de ucuz gaz, elektrik maliyetlerini düşürerek sanayinin rekabet gücünü artırmış; aynı zamanda ihracattan elde edilen gelirler kamu maliyesine ekstra kaynak olmuştur (Rabinovitch, 2024). Mısır da gaz sıkıntısı yaşadığı dönemde sanayide üretim kayıpları yaşamışken, şimdi kendi gazının bolluğuyla elektrik kesintilerini büyük ölçüde aşır gübre, petrokimya gibi sektörlerde ham madde avantajı yakalamıştır. LNG ihracatı ise ülkenin döviz girdisini yükselterek ekonomik istikrarına katkı sunmaktadır (S&P Global, 2023).

9. Sonuç

Çalışma, Doğu Akdeniz enerji keşiflerinin Türkiye'nin ekonomik güvenliği üzerindeki mevcut ve potansiyel etkilerini çok boyutlu bir perspektifle ele almış, realist ve jeopolitik teoriler temelinde değerlendirerek stratejik çıkarımlar sunmuştur. Gerek teorik çerçevede güvenlik, ekonomik güvenlik ve enerji güvenliği kavramları; gerekse ampirik düzeyde Türkiye, İsrail ve Mısır'ın enerji profilleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Araştırma kapsamında ulaşılan başlıca bulgular aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

İlk olarak, Türkiye doğal gaz tüketiminin neredeyse tamamını ithalat yoluyla karşılayan bir ülkedir. 2021 yılı itibarıyla tükettiği yaklaşık 60 milyar metreküp doğal gazın yalnızca %1'i yerli üretimle sağlanmıştır. Bu yüksek düzeydeki enerji ithalatı, Türkiye'nin cari açığını doğrudan etkileyen ve ekonomik kırılganlığı artıran başlıca unsurlardan biri hâline gelmiştir. 2013-2017 yılları arasında enerji ithalatına ödenen toplam tutarın 213 milyar doları bulduğu dikkate alındığında, enerji güvenliği ile ekonomik güvenlik arasındaki bağın ne denli güçlü olduğu görülmektedir.

İkinci olarak, Türkiye Karadeniz'de gerçekleştirdiği doğal gaz keşifleriyle ilk defa büyük ölçekli bir yerli kaynak geliştirme fırsatı yakalamıştır. Sakarya Gaz Sahası'ndaki rezervin 710 milyar metreküpe ulaştığı açıklanmış ve bu sahadan çıkarılacak doğal gazın 2026 yılı itibarıyla yıllık 15 milyar metreküpe kadar ulaşabileceği öngörülmektedir. Bu gelişme, Türkiye'nin gaz ithalatı faturasını yılda yaklaşık 8-12

milyar dolar azaltma potansiyeli taşımaktadır. Ancak bu rezerv Karadeniz'de yer almakta, Doğu Akdeniz'de bugüne kadar ekonomik değere ulaşmış bir keşif henüz gerçekleşmemiştir.

Üçüncü olarak, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının büyük kısmı İsrail, Mısır ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından kontrol edilmektedir. İsrail, Tamar ve Leviathan sahalarından yıllık toplam 22 milyar metreküplük üretim yaparak hem iç talebini karşılamakta hem de Mısır ve Ürdün gibi komşu ülkelere doğal gaz ihraç etmektedir. Bu durum İsrail'i enerji açısından dışa bağımlı bir ülke olmaktan çıkararak enerji ihracatçısı hâline getirmiştir. İhracattan elde edilen gelirlerle bir Varlık Fonu oluşturulmuş, enerji kaynakları kamu maliyesinde stratejik bir araç olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.

Mısır ise 2015 yılında Zohr sahasında gerçekleştirdiği dev doğal gaz keşfiyle bölgenin en büyük üreticilerinden biri hâline gelmiştir. 2022 itibarıyla 67 milyar metreküp doğal gaz üretimi gerçekleştiren Mısır, LNG altyapısı sayesinde yıllık yaklaşık 11 milyar metreküp doğal gazı Avrupa'ya ihraç edebilmiştir. Bu gelişme, ülkeye hem döviz geliri sağlamış hem de dış ticaret dengesinde pozitif katkı yaratmıştır. Mısır ayrıca Doğu Akdeniz Gaz Forumu (EMGF) gibi çok taraflı platformlarda enerji diplomasisinin yönlendirici aktörlerinden biri hâline gelmiştir.

Bu çerçevede, Türkiye'nin enerji güvenliği ve ekonomik güvenlik hedeflerine ulaşabilmesi için Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına erişimi artıracak stratejiler geliştirmesi büyük önem arz etmektedir. Mevcut durum, Türkiye'yi enerji ithalatçısı bir ülke olarak dışsal fiyat şoklarına açık bırakmakta, cari dengeyi zayıflatmakta ve ekonomik güvenliğini tehdit etmektedir. Doğu Akdeniz enerji kaynakları ise bu bağımlılığı azaltabilecek potansiyel stratejik rezervler barındırmaktadır. Ancak bu potansiyelin gerçeğe dönüşebilmesi; sadece teknik keşiflerle değil, aynı zamanda diplomatik, hukuki ve askeri güç unsurlarının entegre edildiği çok boyutlu bir stratejiyle mümkündür.

Buna göre, çalışmanın sonunda aşağıdaki politika önerileri geliştirilmiştir:

Enerji Diplomasisi Güçlendirilmelidir: Türkiye, İsrail ve Mısır gibi bölge ülkeleriyle enerji temelli işbirliği olanaklarını artırmalı; Doğu Akdeniz'deki dışlayıcı enerji bloklarına karşı çok taraflı diplomatik inisiyatifler geliştirmelidir. İsrail doğal gazının Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması gibi projeler tekrar gündeme alınmalı, teknik fizibiliteler diplomatik temaslarla desteklenmelidir.

Arz Güvenliği İçin Kaynak Çeşitlendirilmelidir: Enerji kaynaklarının yalnızca birkaç ülkeden sağlanması, Türkiye'yi jeopolitik krizlere karşı savunmasız bırakmaktadır. Bu nedenle Doğu Akdeniz'de yeni kaynak arama ve üretim faaliyetleri sürdürülmeli, deniz yetki alanlarında hakların korunması kararlılıkla devam ettirilmelidir.

Enerji Gelirleri Stratejik Planlamaya Dahil Edilmelidir: Karadeniz gazı ve potansiyel Doğu Akdeniz gelirleri uzun vadeli ekonomik planlamaya entegre edilmeli; bu gelirlerin bir bölümü ekonomik şoklara karşı bir “enerji fonu” olarak yapılandırılmalıdır. İsrail'in uyguladığı Varlık Fonu modeli incelenerek Türkiye'de de benzer bir yapı geliştirilebilir.

Enerji Üssü Olma Vizyonu Somutlaştırılmalıdır: Türkiye, hem Karadeniz hem Doğu Akdeniz enerji akışlarında transit ülke olma iddiasını altyapı yatırımları ve uluslararası anlaşmalarla desteklemelidir. LNG terminalleri, doğal gaz depolama tesisleri, uluslararası boru hattı projeleri gibi yatırımlar bu hedefin altyapısını oluşturacaktır.

Jeopolitik Riskler Akılcı Stratejilerle Yönetilmelidir: Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına dair rekabet, aynı zamanda ciddi güvenlik riskleri barındırmaktadır. Bu nedenle enerji politikası; savunma politikaları, deniz yetki alanı müzakereleri ve dış politika stratejileriyle entegre bir biçimde yürütülmelidir.

Sonuç olarak, Doğu Akdeniz enerji kaynakları Türkiye için sadece enerji arz güvenliğinin sağlanmasına yönelik bir kaynak değil; aynı zamanda ekonomik büyümenin istikrarı, bölgesel nüfuzun artırılması ve ulusal güvenliğin güçlendirilmesi açısından stratejik bir unsur hâline gelmiştir. Bu potansiyelin sürdürülebilir ve etkin şekilde kullanılabilmesi; yalnızca teknik kapasiteyle değil, aynı zamanda çok yönlü politika tasarımı ve güçlü diplomatik iradeyle mümkündür.

Kaynakça

- Akpınar, K. (2022), EastMed projesi çöktü: Alternatifler neler?, TRT Haber, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/eastmed-projesi-coktu-alternatifler-neler-650450.html> , (Erişim Tarihi: 15.07.2024)
- Aktan, C. C. (1995). Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm, Libertarianizm. Amme İdaresi Dergisi, 28(1), 3-32
- Al, A., & Atan, Y. G. (2024). Türkiye's Energy Diplomacy and Regional Relations. TESAM Akademi Dergisi, 11(1), 13-29.
- Arslan, M. İ. (2020), Türkiye'den Doğu Akdeniz'de yeni Navtex ilanı, Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyeden-dogu-akdenizde-yeni-navtex-ilani-/1943534>, (Erişim Tarihi: 15.07.2024)
- Baylis, J. (2008). "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18, s. 69-85.
- BM, (2021). A new global deal must promote economic security, Policy Brief No:90, s.1
- Bown, C. (2024), 24-2 Trade policy, industrial policy, and the economic security of the European Union, Peterson Institute for International Economics, s.6
- Bozdağlıoğlu, Y. (2012). Uluslararası Politika (Cilt 1). Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayını, No 1538
- Buzan, B. (1983). "People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations", Brighton, Harvester Books, Chapel Hill, University of North Carolina Press, s. 214-242.
- DPT; (2011). Güvenlik Hizmetlerinde Etkinlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Energy Charter Secretariat, (2015). International Energy Security, s.10, https://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Thematic/International_Energy_Security_2015_en.pdf, (Erişim tarihi: 08.07.2024)
- Glaser, Charles L (2010). Chapter 1: Realism. Collins, Alan (ed 2010) Contemporary Security Studies. Oxford University Press, Oxford.
- Gürel ve arkadaşları (2013). "The Cyprus Hydrocarbons Issue: Context, Positions and Future Scenarios, PCC Report 1/2013", Peace Research Institute (PRIO)
- Hacker, Jacob S., Huber Gregory A. (2010). "Economic Security at Risk, Findings From The Economic Security Index", The Rockefeller Foundation, USA.
- Hussein, Karim ve arkadaşları (2004). Security and Human Security: An Overview of Concepts and Initiatives-What Implications for West Africa?, OECD- Sahel and West Africa Club, SAH/D (2004)547, Paris.
- ICRC, 2015, https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/ecosec_strategy_2020-2023.pdf (Erişim tarihi: 07.07.2024)
- Karagöl ve arkadaşları, (2016), Türkiye'nin Enerjide Merkez Ülke Olma Arayışı, SETA Yayınları, s. 56
- Mackinder H. J. ([1904] 2004). "The Geographical Pivot of History." The Geographical Journal 170(4): 298-321.
- Mackinder H. J. ([1919] 1981). Democratic Ideals and Reality. Greenwood Press Reprint. ISBN 0313231508
- Mackinder H. J. (1902). Britain and the British Seas. New York: D. Appleton and Co. ISBN 0837127548
- National security strategy of the United States of America, December 2017. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wpcontent/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>. (Erişim tarihi: 08.07.2024)
- National security strategy of the United States of America, FEBRUARY 2015, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf, (Erişim tarihi: 08.07.2024)
- Özer, S. (2020), Yunanistan'dan 'NAVTEX' provokasyonu, Anadolu Ajansı,

- <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistandan-navtex-provokasyonu-/1994041>, (Erişim Tarihi: 15.07.2024)
- Özgen, C. (2013), "Doğu Akdeniz'de Enerji Güvenliğine Yönelik Bir Girişim: Akdeniz Kalkanı Harekâtı", Akademik Orta Doğu: Altı Aylık Orta Doğu Araştırmaları Dergisi, Vol.8, No.15 (2013), s.103-104.
- Resmi Gazete, 2019, TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÛMETİ İLE LİBYA DEVLETİ ULUSAL MUTABAKAT HÜKÛMETİ ARASINDA AKDENİZ'DE DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINA İLİŞKİN MUTABAKAT MUHTIRASININ ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191207-2.htm>, (Erişim Tarihi: 15.07.2024)
- Semin, A. (2023), 7 Ekim'den sonra Doğu Akdeniz'de ne değişti?, Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-7-ekimden-sonra-dogu-akdenizde-ne-degisti/3089682#:~:text=Do%C4%9Fu%20Akdeniz'de%20%C3%B6zellikle%20enerji,%C5%9Firketin%20faaliyet%20g%C3%B6sterdi%C4%9Fi%20bir%20b%C3%B6lgedir.> (Erişim Tarihi: 11.07.2024)
- Standing, G. (2004). Economic Security for a Better World. International Labour Office.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI ENERJİ STRATEJİSİ, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 12.07.2024)
- T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Kalkınma Planları, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>, (Erişim tarihi: 11.07.2024)
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Yatırım Destekleri, <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-yatirim-destekleri>, (Erişim tarihi: 11.07.2024)
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Enerjide Dışa Bağımlılık Azaldı, <https://enerji.gov.tr/haber-detay?id=21208>, (Erişim Tarihi: 12.07.2024)
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2022 Yılı Ulusal Enerji Denge Tabloları, <https://enerji.gov.tr/duyuru-detay?id=20407>, (Erişim Tarihi: 12.07.2024)
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Elektrik, <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-enerji-elektrik>, (Erişim Tarihi: 12.07.2024)
- TSKB, (2023). Enerji Görünümü, <https://www.tskb.com.tr/uploads/file/enerji-gorunumu-2023.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.07.2024)
- United States Geological Survey (USGS), (2010). "Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Eastern Mediterranean", <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/> (Erişim Tarihi: 10.07.2024)
- Üçtepe, E. (2021). Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi, 5(2): 251-254.
- Waltz, K. (1979). Theory of International Politics. Massachusetts: Addison-Wesley.
- www.sozluk.gov.tr, Güvenlik, Erişim Tarihi: 06.07.2024
- Yaycı, C. (2012). "Doğu Akdeniz'de Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye", Bilge Strateji, Vol.4 No.6 (2012), s.2.
- Yorulmaz, R. (2019, Temmuz-Ağustos). Sıcak Gündem: Doğu Akdeniz. Ortadoğu Analiz, 10(88), 80-83.
- Yüksel F. ve diğerleri (2023), Anadolu Ajansı, Bakan Dönmez: Türkiye, Umman'dan yıllık 1,4 milyar metreküp gaz alacak, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/bakan-donmez-turkiye-ummandan-yillik-1-4-milyar-metrekup-gaz-alacak/2801165>, (Erişim Tarihi: 11.07.2024)
- Aslan, M., & Yakışan Mutlu, B. (2020). Doğal gazın cari dengedeki faturası yaklaşık 70 milyar dolar azalacak. Anadolu Ajansı.
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK). (2022). Doğal Gaz Piyasası Sektör Raporu.
- Rabinovitch, A. (2024). Israel says gas exports to Egypt, Jordan rose 25% in 2023. Reuters.
- Sarıkaya, Y., & Öztöpal, M. K. (2023). Türkiye'nin Enerji Öbeği Olma Stratejisinin Doğal Gaz Sektörü ve Güncel Gelişmeler Işığında Analizi. XXXX Dergisi, 11(4), 1025–1040.

S&P Global. (2023). Egypt boosts LNG exports by 14% in 2022, more volumes go to Europe: minister.
Trade.gov (U.S. Department of Commerce). (2023). Israel – Country Commercial Guide: Energy.
Worldometer. (2017). Natural Gas Reserves by Country – Egypt.